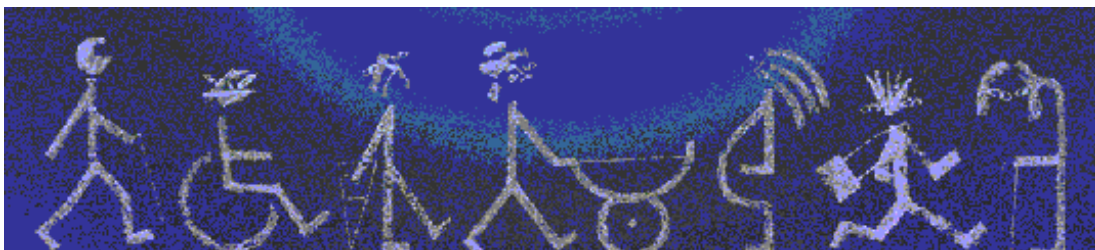

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ**

**Εθνικό Σχέδιο Δράσης
Για την Κοινωνική
Ενσωμάτωση
2003-2005**

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**Αθήνα
Ιούλιος 2003**

1. «Οικονομική Επισφάλεια»: Η απόπειρα μέτρησης ενός προσωπικού βιώματος

Η φτώχεια, ο αποκλεισμός, η ανέχεια, είναι πάνω από όλα προσωπικά βιώματα, βιώματα που αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τον καθένα που τα ζει. Κοινό τους χαρακτηριστικό είναι η ανασφάλεια, το αίσθημα ότι αν συμβεί κάτι, δεν θα έχεις πού να πάς, τι να κάνεις, πώς να αντιδράσεις.

Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι, σε σχετικά προηγμένες χώρες σαν την Ελλάδα το κοινωνικό πρόβλημα δεν εξαντλείται από την κλασσική έννοια της (απόλυτης) φτώχειας – το να στερείσαι επαρκούς τροφής, στέγης, συντήρησης. **Κοινωνικό πρόβλημα υπάρχει όταν κάποιος δεν μπορεί να συμμετάσχει στην κοινωνική ζωή του τόπου του.** Αυτό μπορεί να είναι για λόγους ανεπάρκειας εισοδήματος. Μπορεί εξίσου να οφείλεται και σε αποκλεισμό λόγω έλλειψης προσβασιμότητας (όπως στα άτομα με αναπηρίες, στον γεωγραφικό αποκλεισμό), αλλά και έλλειψη πρόσβασης σε αγαθά τα οποία δεν διακινούνται μέσω αγορών: Υγεία, Παιδεία, πολιτισμός. Αν κάποιος έχει οικονομικούς πόρους (και αν δουλεύουν καλά οι αγορές) θα μπορούσε να εξασφαλίσει την πρόσβαση σε πολλά αγαθά¹. Οι παρατηρήσεις αυτές έχουν δύο επιπτώσεις, τις οποίες πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη η διατύπωση πολιτικής στα θέματα αυτά:

Πρώτη επίπτωση – Το κοινωνικό πρόβλημα είναι **σχετικό** – η σύγκριση των διαθέσιμων πόρων με αυτά που είναι «συνηθισμένα», έτσι ώστε να μπορεί να μην υπάρχουν αποκλεισμοί στο πώς ζει το άτομο την ζωή του. Η σχετική υστέρηση δεν εξαντλείται στο εισόδημα, αλλά πρέπει να συμπεριλάβει αυτοτελώς κρίσιμα αγαθά όπως η παιδεία, η περίθαλψη, ο πολιτισμός.

Δεύτερη επίπτωση – Το κοινωνικό πρόβλημα σχετίζεται με τις **διαθέσιμες εφεδρείες** – πως μπορεί να αντιδράσει το άτομο σε μια αναποδιά. Πώς μια αναποδιά ή ατυχία (στην απασχόληση, την υγεία, την οικογενειακή ζωή) δεν έχει γενικευμένες και μόνιμες επιπτώσεις. Οι εφεδρείες αυτές μπορεί να είναι οικονομικές, μπορεί όμως να είναι και κοινωνικές – πρόσβαση στην οικογενειακή στήριξη, σε φίλους, στον κοινωνικό περίγυρο. Το κοινωνικό πρόβλημα είναι εντονότερο όσο πιο ευάλωτο είναι το άτομο: π.χ. το να κατοικεί σε ιδιόκτητη κατοικία εκμηδενίζει τον κίνδυνο της έξωσης και της απώλειας στέγης.

Η κοινωνική πολιτική, συνεπώς βρίσκεται σε αναζήτηση μέτρησης ενός ιδιαίτερα σύνθετου φαινομένου. Εμμονή σε αυστηρά οικονομικά κριτήρια – στην αποτύπωση της «φτώχειας», όπως αυτή χρησιμοποιείται στη καθημερινή χρήση θα περιόριζε το κοινωνικό πρόβλημα και θα εξαιρούσε πολλούς οι οποίοι, τα «φέρνουν βόλτα» μεν, πλήν όμως βρίσκονται σε κίνδυνο να «κατρακυλήσουν» αν είναι άτυχοι. Για τον λόγο αυτό είναι σκόπιμο να μετρηθεί μια έννοια που να είναι **ευρύτερη** της φτώχειας, η οποία όμως να μπορεί να εμπλουτισθεί και με μη οικονομικά κριτήρια.

Ο όρος που χρησιμοποιεί το ΕΣΔΕν για αυτή την έννοια είναι **«Επισφάλεια»**, ο οποίος καθιστά σαφή την ύπαρξη κοινωνικού κινδύνου, χωρίς να αυτοπεριορίζεται στα πολύ στενότερα όρια της συμβατικής χρήσης της 'φτώχειας'. Ο όρος παραπέμπει, επιπροσθέτως, και στο θέμα της ασφάλειας και της ύπαρξης εφεδρειών. Τέλος διατηρείται η διάκριση με την έννοια της φτώχειας αυτής καθαυτής.

¹ Π.χ. κάποιος που δεν έχει τηλεόραση επειδή δεν το επιθυμεί δεν

2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ του ΕΣΔΕν 2001-3.

Το ΕΣΔΕν 2001-3 περιείχε ένα λεπτομερές Στατιστικό Παράρτημα (ΕΣΔΕν 2001, επίσης στο Τήνιος & Λυμπεράκη (επιμ), *Εργασία και Συνοχή*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002), το οποίο προέβη σε επισκόπηση όλων των διαθέσιμων στοιχείων, αντλώντας κυρίως από το Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 1999, το Ευρωπαϊκό Πάνελ, αλλά και φορολογικά στοιχεία. Οι διαπιστώσεις του ΕΣΔΕν δεν έχουν ανατραπεί και εξακολουθούν να παρέχουν το γενικό πλαίσιο γύρω από το οποίο κινείται η πολιτική.

Δώδεκα Διαπιστώσεις για την επισφάλεια και το χαμηλό εισόδημα

Από την ανάλυση όλων των διαθέσιμων στοιχείων από ειδικές έρευνες για την φτώχεια, και ιδίως της τελευταίας Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 1999, όπως και τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, προκύπτουν **δώδεκα κεντρικές διαπιστώσεις, δώδεκα «αδρά δεδομένα»**:

1. Με βάση την γραμμή του 60% της διαμέσου (που είναι η κεντρική τιμή που χρησιμοποιείται στην ΕΕ) περί το 17% (ένας στους έξι) **χαρακτηρίζονται σε οικονομική επισφάλεια**. Με βάση την γραμμή του 50% (που προτιμάται από πολλά κράτη-μέλη και από τον ΟΟΣΑ), το ποσοστό αυτό κατεβαίνει γύρω στο 10% (ένας στους δέκα).
2. Το ποιοι είναι οι επισφαλείς διαφέρει αν η κατάταξη γίνει με βάση το εισόδημα ή την συνολική δαπάνη. Επισφαλείς και με τους δύο τρόπους κατατάσσονται λιγότερο από 60% αυτών που κατατάσσονται έτσι μόνο με τον ένα. Οι φτωχοί τόσο σε εισόδημα όσο και σε δαπάνη περιορίζονται στο 10% (για την κεντρική γραμμή του 60%) ή στο 5% (για αυτήν του 50%). **Τα ποσοστά αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως τα ελάχιστα ποσοστά επισφάλειας για τις συγκεκριμένες γραμμές.**
3. Επίσης, χρήση φορολογικών στοιχείων για γενικευμένη στόχευση (δηλαδή χωρίς αξιοποίηση και άλλων χαρακτηριστικών) σημαίνει μεγάλης έκτασης διαρροές προς μη δικαιούχους.
4. Οι οικονομικά επισφαλείς στην Ελλάδα σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο από την ΕΕ **ζουν σε δικό τους σπίτι**, πράγμα που απομακρύνει μια από τις μεγαλύτερες πηγές ανασφάλειας που δημιουργεί το χαμηλό εισόδημα, αυτής της έξωσης και απώλειας στέγης. Ο συνυπολογισμός του παράγοντα αυτού μειώνει το ποσοστό φτωχών κατά 3 μονάδες ή κατά 15%.
5. Οι **εισοδηματικές μεταβιβάσεις**, (χαμηλές συντάξεις, ΕΚΑΣ, επιδόματα ανεργίας, οικογενειακά και άλλα επιδόματα), παίζουν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της επισφάλειας. Η σύγκριση της κατανομής χωρίς μεταβιβάσεις με την τελική κατανομή του διαθέσιμου εισοδήματος, δείχνει μείωση των φτωχών κατά το ένα τρίτο, ενώ η ανισότητα μεταξύ φτωχών περιορίζεται κατά 80%. Το μεγαλύτερο τμήμα του αποτελέσματος αυτού οφείλεται σε παροχές συντάξεων προς χαμηλοσυνταξιούχους (συντάξεις ΟΓΑ, κατώτατα όρια λοιπών ταμείων) αλλά και του ΕΚΑΣ. Αν και μικρότερη, η επίπτωση των λοιπών μεταβιβάσεων (οικογενειακά επιδόματα, επιδόματα ανεργίας) δεν είναι αμελητέα και αυξάνεται σημαντικά μετά το 1994.
6. Η **εμβέλεια της κρατικής παρέμβασης** διευρύνεται διαχρονικά: η διαφορά που σχετίζεται με την παρέμβαση αυξάνεται μεταξύ 1988 και 1999 κατά 48%. Όσον αφορά τα επιδόματα εκτός συντάξεων η **διεύρυνση** λόγω παρέμβασης μεταξύ 1994 και 1999 ανήλθε σε 61%.
7. Όσον αφορά τις **διαχρονικές τάσεις**, δεν διαφαίνεται καμιά τάση στην σχετική φτώχεια από το 1988. Αντίθετα, υπάρχει σημαντικότερη **μείωση** (κατά 35%) αν κρατηθεί η αγοραστική δύναμη της γραμμής σταθερή στα επίπεδα του 1994, δηλαδή μια βελτίωση της κατάστασης των φτωχών. Η εικόνα αυτή πρέπει να συνεκτιμηθεί λαμβάνοντας υπόψη τους επιβαρυντικούς παράγοντες της αύξησης της ανεργίας στην περίοδο αυτή και την έλευση των παλιννοστούντων και των μεταναστών.

8. Σε **συγκρίσεις με την ΕΕ** που χρησιμοποιούν στοιχεία της Eurostat, η τοποθέτηση της Ελλάδας μετά την Πορτογαλία και μαζί με τις άλλες χώρες του Νότου στην κορυφή της κατάταξης οφείλεται αφενός σε διαρθρωτικούς λόγους (όπως το υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, το μερίδιο αυτοαπασχόλησης και ΜΜΕ), αφετέρου δε στον μη συνυπολογισμό της ιδιοκατοίκησης στα συγκριτικά στοιχεία. Σε όσα στοιχεία περιλαμβάνουν την ιδιοκατοίκηση, οι διαφορές από τον μέσο όρο της ΕΕ είναι πολύ περιορισμένες.
9. Υπάρχουν ενδείξεις ότι σε άλλες χώρες (ιδίως στον Νότο) η πορεία σταθεροποίησης και **επίτευξης των κριτηρίων του Μάαστριχτ** συμβάδισε με διεύρυνση της ανισότητας. Συγκρινόμενη με αυτό η συγκράτηση (ή ακόμη και η πιθανή μικρή βελτίωση) στην εικόνα της ανισότητας και της φτώχειας κατά την Ελληνική προσπάθεια είναι αξιοσημείωτη. Η επιτυχία αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των κοινωνικών δαπανών στην Ελλάδα από το 1994 και στην αποτελεσματικότερη στόχευσή τους.
10. Τα **χαρακτηριστικά των φτωχών** στην Ελλάδα:
 - Η μεγάλη ηλικία αποτελεί ακόμη τον σοβαρότερο επιβαρυντικό παράγοντα. Η σημασία της και η σχετική επιβάρυνση της θέσης των ηλικιωμένων, όμως, περιορίζονται διαχρονικά.
 - Η σχετική θέση των συνταξιούχων εμφανίζει επιδείνωση από το 1988 ως το 1994 και βελτίωση μετά.
 - Η παρουσία παιδιών *μειώνει* τον κίνδυνο φτώχειας, προφανώς λόγω του οικογενειακού προγραμματισμού στις γεννήσεις ή των ατύπων δικτύων αλληλεγγύης.
 - Νοικοκυριά σε αγροτικές περιοχές είναι βεβαρημένα, αντανακλώντας την γήρανση του πληθυσμού της Υπαίθρου.
 - Ο βασικότερος αποτρεπτικός παράγοντας της φτώχειας παραμένει η Παιδεία. Όμως, η προστασία που προσδίδει το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης μειώνεται διαχρονικά.
11. Η φτώχεια σχετίζεται με την **έλλειψη πρόσβασης στην απασχόληση** σε μικρότερο βαθμό από ό,τι στην ΕΕ. Παρά την αύξηση της ανεργίας, ο αριθμός ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά αποκλεισμένα από την απασχόληση και την αγορά εργασίας παραμένει σταθερός. Ο κίνδυνος τα μέλη των νοικοκυριών που αποκλείονται από την απασχόληση να βρεθούν κάτω από την διαχωριστική γραμμή φτώχειας είναι μικρότερος από ό,τι στην ΕΕ και αμβλύνεται διαχρονικά.
12. Το **φύλο** εξακολουθεί να είναι επιβαρυντικός παράγοντας. Η έκταση της διαφοράς μεταξύ ανδρών και γυναικών, όμως, μειώνεται διαχρονικά.

3. Η έκταση της Επισφάλειας: Προσαρμογές και διορθώσεις.

Η μέτρηση της οικονομικής επισφάλειας γίνεται συνήθως με βάση δειγματοληπτικές έρευνες, μέσω των οποίων αποπειράται να απλοποιηθεί και να προσεγγιστεί η πραγματικότητα. Οι στατιστικές έρευνες αυτές αναγκαστικά περιέχουν ορισμένες παραδοχές, μεθοδολογικές επιλογές, ή άλλες συστηματικές ελλείψεις, οι οποίες δυνατόν να αλλοιώνουν τα τελικά συμπεράσματα. Υποχρέωση του μελετητή είναι να είναι ενήμερος των προβλημάτων αυτών, ώστε να μην επιβάλλει βιαίως στην πραγματικότητα και την διαμόρφωση πολιτικής, σφάλματα που μπορούν να αποφευχθούν.

Μια τέτοια περίπτωση είναι το συνολικό ποσοστό επισφάλειας (τεχνικά οριζόμενο ως «ο αριθμός ατόμων με εισόδημα μικρότερο από το 60% του εισοδήματος του μεσαίου ατόμου»). Το ποσοστό αυτό, με βάση το Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών είναι γύρω στο

20% ενώ ο Ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 15% και ο μέσος όρος των Μεσογειακών χωρών είναι 19%.

Στο ποσοστό αυτό θα έπρεπε να γίνουν τρεις προσαρμογές:

1. **Ιδιοκατοίκηση.** Κάποιος που ζει σε δικό του σπίτι είναι σε καλύτερη κατάσταση από κάποιον με το ίδιο εισόδημα που το νοικιάζει. Το ποσοστό εισοδήματος που ενοικιαστές χαμηλού εισοδήματος αφιερώνουν στο ενοίκιο μπορεί να φθάσει και το 30% - συνεπώς κάποιος που ιδιοκατοικεί είναι σε καλύτερη θέση κατά αυτό το ποσοστό.

Η προσαρμογή αυτή στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι άνω του 70% των επισφαλών ζούν σε δικό τους σπίτι, ενώ οι ενοικιαστές εμφανίζονται λιγότερο επιβαρυνμένοι κατά 33%. Συνυπολογισμός του παράγοντα μειώνει το ποσοστό επισφάλειας στην Ελλάδα κατά 3 μονάδες – στο 17%, όπως προκύπτει και από τα στοιχεία της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών. Αντίθετα, μια προσαρμογή στην Β. Ευρώπη θα αύξανε την ανισότητα και την επισφάλεια, αφού οι ιδιοκατοικούντες είναι ευπορότεροι.

2. **Προβλήματα στην δειγματοληψία.** Το δείγμα είναι σε επίπεδο νοικοκυριών και συνεπώς *εξαιρεί* αυτούς που ζούν σε **οίκους ευημερίας**. Ο αριθμός των ηλικιωμένων σε αυτή την κατάσταση είναι μεγάλος στην Β.Ευρώπη και μικρός στην Μεσόγειο. Άρα στην Β.Ευρώπη εξαιρούνται μερικοί από τα άτομα σε ιδιαίτερα βεβαρυνμένη θέση, ενώ οι ίδιοι αν ζούν με τα παιδιά τους θα συγκαταλέγονται μεταξύ των επισφαλών ενώ είναι πιθανόν να συμπαρασύρουν και την οικογένειά τους. Η εξαίρεση από το δείγμα των **αστέγων** έχει πιθανότατα σημαντική επίπτωση στην Β. Ευρώπη (απάλειψη των φτωχότερων), ενώ ο μικρός τους αριθμός στην Ελλάδα σημαίνει ότι η διόρθωση θα ήταν αμελητέα.

Αν μπορούσε να γίνει διόρθωση θα αύξανε την επισφάλεια στην Ελλάδα κατά πολύ λιγότερο από ό,τι στην Β.Ευρώπη. Η διαφορά μεταξύ της Μεσογείου και της λοιπής Ευρώπης θα περιοριζόταν σημαντικά.

3. **Υποεκτίμηση εισοδημάτων.** Ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες συστηματικά υποεκτιμούν το εισόδημά τους. Αυτό μπορεί να γίνει είτε λόγω φοροδιαφυγής, αλλά και λόγω του ότι το εισόδημα κατηγοριών όπως οι αγρότες ή των μικρών επαγγελματιών είναι σύνθετο² και δεν είναι γνωστό στον ερωτώμενο. Αντίθετα σε μισθωτούς το ερώτημα είναι σαφέστερο και τα κίνητρα φοροδιαφυγής μικρότερα. Η υποεκτίμηση των εισοδημάτων στις χώρες της Μεσογείου επηρεάζει σημαντικά τους οικονομικά επισφαλείς. Όπου η πλειοψηφία των επισφαλών είναι μισθωτοί ή συνταξιούχοι, η υποεκτίμηση μπορεί να επηρεάζει κυρίως τα υψηλότερα εισοδήματα.

Αν και από την φύση της μια τέτοια εκτίμηση είναι δύσκολη, αν η καταγραφή των εισοδημάτων ήταν πλήρης θα αύξανε το εισόδημα των αγροτών, όπως και κατηγορίες εισοδήματος όπως ενοίκια (και άρα το εισόδημα ηλικιωμένων). Το πλέον πιθανόν άρα θα ήταν να έκλεινε η ψαλίδα μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ ακόμη περισσότερο.

² π.χ. εποχικές διακυμάνσεις, δυσκολία υπολογισμού αποσβέσεων και λοιπών εξόδων, εισόδημα από πολλές πηγές, ελλιπής τήρηση λογιστικών βιβλίων, δυσκολία υπολογισμού κόστους εργασίας μελών της οικογένειας, περιουσιακά στοιχεία όπως επαγγελματικά αυτοκίνητα, κλπ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1			
Ποιό είναι το πραγματικό ποσοστό επισφάλειας; Πώς σχετίζεται με την Ευρώπη (ΕΕ-15);			
	ΕΛΛΑΔΑ	Μεσογειακή ΕΕ¹	ΕΕ-15
Αρχικό ποσοστό επισφάλειας εισοδήματος Νοικοκυριών (2000)	19,8%	I=18% E=18% Π=21% ΜΟ= 19,2%	15%
Προσαρμογή 1 ^η Ιδιοκατοίκηση	70% των επισφαλών σε δικό τους σπίτι. Ενοικιαστές λιγότερο επισφαλείς κατά 33%	Εκτεταμένη ιδιοκατοίκηση μεταξύ επισφαλών. Ενοικιαστές περισσότερο επισφαλείς από 15% ως 88% (ΜΟ +25%)	Ιδιοκατοίκηση χαρακτηριστικό πιο εύπορων ομάδων. Ενοικιαστές περισσότερο επισφαλείς από 157% ως 220% ΜΟ ΕΕ15=100%
Επίπτωση διόρθωσης (συνυπολογισμός τεκμαρτού ποσού)	Επισφάλεια κάτω 3 μονάδες – ΕΟΠ 17,2%	Επισφάλεια πιθανώς κάτω , (σε αγροτικές περιοχές)	Επισφάλεια πάνω κατά άνω της μιας μονάδας Ισως 16%;;
Προσαρμογή 2 ^η Προβλήματα της δειγματοληψίας 1. Παράλειψη Ηλικιωμένων σε οίκους ευγηρίας -Οικογενειακή αλληλεγγύη	Λίγοι σε γηροκομεία - 30% ηλικιωμένων μένουν με παιδιά τους. Επισφαλείς παραμένουν στο δείγμα	Χαμηλό ποσοστό σε γηροκομεία. Επισφαλείς μένουν στο δείγμα	Οίκοι ευγηρίας συχνοί. Ικρότερο ποσοστό με παιδιά. ⇒Εξαίρεση φτωχότερων από το δείγμα
2. Παράλειψη αστέγων	Ιδιαίτερα μικρός Αμελητέα η παράλειψη	Μικρός Αμελητέα η παράλειψη	Πιο μεγάλος, ⇒Εξαίρεση φτωχότερων –
Πιθανή επίπτωση αν η διόρθωση εφικτή	Πολύ Μικρή αύξηση επισφάλειας	Μικρή αύξηση επισφάλειας	Μεγάλη Αύξηση επισφάλειας
Προσαρμογή 3 ^η Υποεκτίμηση εισοδημάτων Ιδιαίτερο πρόβλημα σε αυτοαπασχολούμενους – αγρότες - φοροδιαφυγή	<i>Ιδιαίτερα</i> Μεγάλος αριθμός ΜΜΕ. Αγρότες σε μικρές εκμεταλλεύσεις με ιδιαίτερο φορολογικό καθεστώς ⇒Αγρότες εμφανίζονται ως οι πιο επιβαρυνόμενοι	Σχετικά πολλοί αυτοαπασχολ. Και αγρότες Προβλήματα γκρίζας οικονομίας	Μισθωτή απασχόλησης πολύ πιο κοινή στους επισφαλείς. Φοροδιαφυγή στα υψηλότερα εισοδήματα
Πιθανή επίπτωση αν η διόρθωση εφικτή	Μείωση επισφάλειας (αύξηση εισοδημάτων φτωχότερων)	Μείωση επισφάλειας (μικρότερη)	Αύξηση ανισότητας. Επισφάλεια άγνωστη κατεύθυνση
Πιο πιθανή πραγματική τιμή επισφάλειας	Κάτω από 17%;;	Κάτω από 18%;;	Πάνω από 16%;;

¹ (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία)

Το σύνολο των τριών προσαρμογών, επομένως, θα οδηγούσε σε μείωση της μέτρησης της επισφάλειας στην Ελλάδα και την Μεσογειακή Ευρώπη και αύξηση στις λοιπές χώρες της ΕΕ. Όσον αφορά την Ελλάδα, μια ακριβής μέτρηση θα κατέληγε στα εξής:

- Το ποσοστό επισφάλειας είναι σαφώς **μικρότερο από 17%**.
- Το ποσοστό αυτό **δεν** διαφέρει από τον μέσο όρο ΕΕ-15 που είναι **πάνω από 16%**.
- **Όμως η Ελλάδα υστερεί σημαντικά από τις καλύτερες χώρες της ΕΕ.**

4. Διαπιστώσεις από την ανάλυση των 18 δεικτών του Laeken 1995-2002

Το Στατιστικό Παράρτημα 2 περιέχει αναλυτικά και σχολιασμένα συγκριτικά στοιχεία της Ελλάδας και των λοιπών χωρών της ΕΕ-15 των 18 δεικτών κοινωνικής συνοχής του Laeken από 1995 ως το 2000. Για την Ελλάδα υπάρχουν στοιχεία και για το 2001 (επεξεργασμένα από την Eurostat) αλλά και για το 2002 (επεξεργασμένα από την ΕΣΥΕ με βάση την ίδια μεθοδολογία). Υπενθυμίζεται ότι κάθε έρευνα ερωτά για τα εισοδήματα του προηγούμενου έτους – δηλαδή η έρευνα 2000 αφορά τα εισοδήματα του 1999, κοκ.

- Όσον αφορά το **συνολικό ποσοστό επισφάλειας**, η Ελλάδα δείχνει μια σταθερή τάση βελτίωσης, ενώ υπάρχουν ενδείξεις για επιτάχυνση μετά το 1999. Πάντως, η αλλαγή μεταφράζεται σε άνω των 250 χιλιάδων ατόμων που υπερβαίνουν την γραμμή επισφάλειας.
- Η γραμμή επισφάλειας για 4μελή οικογένεια είναι γύρω στα € 850 τον μήνα σε σημερινές τιμές. *Συνεπώς ο πλέον σίγουρος τρόπος να αποφευχθεί η επισφάλεια είναι η ύπαρξη δύο εισοδημάτων στην οικογένεια.*
- Η σχετική σταθερότητα του ποσοστού επισφάλειας υποκρύπτει μια **σημαντικότερη αύξηση του μέσου πραγματικού εισοδήματος των επισφαλών**. Ο μέσος όρος του εισοδήματός τους το 2001 είναι μεγαλύτερος του 1995 κατά 25%.
- **Επισφάλεια ανά κατηγορία πληθυσμού**. Μικρότερη επιβάρυνση **οικογενειών με παιδιά**. Ενώ στην Ευρώπη η παρουσία παιδιών είναι επιβαρυντικός παράγοντας, στην Ελλάδα είναι το αντίστροφο. Η παρουσία παιδιών φαίνεται να ενεργοποιεί άτυπους μηχανισμούς αλληλεγγύης που δρουν προστατευτικά. Παρά ταύτα οικογένειες με περισσότερα από δύο παιδιά, αντιμετωπίζουν δυσκολίες
- Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι περιορίζεται τα τελευταία χρόνια η επιβάρυνση των **ηλικιωμένων**, η οποία όμως παραμένει ιδιαίτερα υψηλή λόγω διαρθρωτικών προβλημάτων της ασφάλισης παρελθουσών δεκαετιών.
- Σχετικά καλή θέση **μισθωτών**, βελτιούμενη διαχρονικά με ταχύ ρυθμό.
- Σχετικά μικρή επιβάρυνση **ανέργων**. Οφείλεται στο ότι οι περισσότεροι άνεργοι βρίσκονται σε οικογένειες με κάποιον που εργάζεται.
- Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα όπου φαίνεται να υπάρχει επιβάρυνση κατά άνω του ενός τρίτου, αν κάποιος έχει δικό του σπίτι. Απαιτείται διόρθωση για ιδιοκατοίκηση.
- **Περιφερειακή συνοχή**. Ιδιαίτερα καλή θέση μεταξύ των χωρών συνοχής, ενώ μεταξύ ανδρών συγκρίνεται με τις καλύτερες χώρες της ΕΕ. Γενικά επιβεβαιώνεται ότι η Ελλάδα είναι ομοιογενής χώρα. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει πρόβλημα σε γεωγραφικές μονάδες εντός περιφερειών.
- **Μακροχρόνια Ανεργία**.. Συνεχής και σταθερή βελτίωση μετά το 1999.

- **Αποκλεισμός από την αγορά εργασίας** – Ατομα σε νοικοκυριά χωρίς πρόσβαση στην απασχόληση – χωρίς «μερίδιο στην ευημερία». Σχετικά χαμηλό ποσοστό, διαχρονικά μειούμενο.
- **Πρόωρη αποχώρηση από το σχολείο.** Ιδιαίτερα καλή θέση μεταξύ των χωρών συνοχής, ιδίως μεταξύ των γυναικών. Σημαντικός δείκτης αφού σηματοδοτεί μελλοντικές προοπτικές.
- **Προσδόκιμο επιβίωσης.** Η Ελλάδα παραμένει από τις καλύτερες χώρες της ΕΕ. Παρά ταύτα, η «παραδοσιακή» υψηλή της θέση, φαίνεται να υποχωρεί.
- **Επισφάλεια με σταθερή γραμμή.** Σταθερή μείωση στην Ελλάδα, η οποία επιταχύνεται καθώς βελτιώνεται ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης της οικονομίας. Σωρευτικά, *ένα στα τρία άτομα που ήταν σε επισφάλεια το 1996 δεν θα κατατασσόταν έτσι με τα σημερινά του εισοδήματα.* Έχει δηλαδή ξεπεράσει τον κίνδυνο επισφάλειας που αντιμετώπιζε τότε.
- Η ποσοστιαία μείωση των ατόμων σε επισφάλεια ως το 2000 είναι σχετικά μεγάλη στην Ελλάδα – είναι μέσα στις καλύτερες χώρες της ΕΕ.
- **Αποτελεσματικότητα κοινωνικών μεταβιβάσεων.**
 1. Η Ελλάδα έχει σχετικά μικρό ποσοστό επισφάλειας προ όλων των μεταβιβάσεων, δηλαδή στο εισόδημα που προκύπτει από την αγορά
 2. Η επίπτωση της μείωσης που οφείλεται στις **συντάξεις** είναι κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ και διευρύνεται διαχρονικά. Ορισμένα βοηθήματα που στις Μεσογειακές χώρες κατατάσσονται ως συντάξεις, αλλού εμφανίζονται ως λοιπές μεταβιβάσεις (συντάξεις αναπηρίας).
 3. Η περαιτέρω μείωση λόγω **των υπολοίπων μεταβιβάσεων** (επιδομάτων) είναι μικρή, αν και διευρύνεται. Πάντως η έκταση των μεταβιβάσεων αυτών υποεκτιμάται.
 4. Μεγάλο ποσοστό των μεταβιβάσεων στοχεύουν τα άτομα με ιδιαίτερα χαμηλό εισόδημα. Η «αποτελεσματικότητά» τους μετράται μόνο αν το άτομο περάσει την γραμμή. Πάντως, το 56% του εισοδήματος των επισφαλών ατόμων προέρχεται από κοινωνικές μεταβιβάσεις. Το ποσοστό αυτό έχει ανέβει κατά 8 μονάδες από το 1995
- **Ανισοκατανομή εισοδήματος.** Διαφορά μεταξύ Ν.Ευρώπης και Δυτικής Ευρώπης. Μικρή τάση βελτίωσης.
- **Ατομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.** Ιδιαίτερα μεγάλη διαφορά μεταξύ ηλικιών στην Ελλάδα. Οι νέοι στην Ελλάδα διαφοροποιούνται από την λοιπή Ν.Ευρώπη και έχουν ποσοστά αντίστοιχα με το Βέλγιο ή την Ολλανδία. Με δεδομένη την στενή σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και επισφάλειας, ο δείκτης αυτός προοιωνίζεται θετικές εξελίξεις στο μέλλον.

5. Κάτοικοι αστικών περιοχών και της Υπαίθρου. Σύγκλιση βιοτικών επιπέδων

Όπως ανέλυσε το κείμενο του ΕΣΔΕν μια σημαντικότερη διαφοροποίηση στην Ελληνική πραγματικότητα είναι μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Τόσο η μέτρηση της οικονομικής κατάστασης (προβλήματα, αξιοπιστία, θέματα δειγματοληψίας) όσο και η διαμόρφωση της πολιτικής διαφέρουν μεταξύ πόλεων και Υπαίθρου. Σαν συνέπεια, σημαντικό ρόλο στην επεξήγηση των συνολικών τάσεων έχει η συνεχιζόμενη τάση μετατόπισης πληθυσμού από αγροτικές προς αστικές περιοχές. (Πίνακας 6.1)

Πίνακας 5.1
Κατανομή του πληθυσμού μεταξύ αγροτικού και αστικού τομέα ΕΟΠ

Περιοχές	1982	1988	1994	1999
Αστικές	67	71	75	78
Αγροτικές	33	29	25	22
Σύνολο	100	100	100	100

Η κατάσταση το 1982 έδειχνε μια μεγάλη πώλωση στο βιοτικό επίπεδο των δύο περιοχών, η οποία αποτυπώνεται πιο ευκρινώς από μη χρηματικούς δείκτες (οι οποίοι δεν επηρεάζονται από τα προβλήματα στατιστικής αποτύπωσης). Η πώλωση αυτή κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 90 περιορίστηκε ραγδαία. Το 1999 οι διαφορές παραμένουν ορατές (π.χ. κατοχή αυτοκινήτου) αλλά η έκτασή τους είναι υποπολλαπλασία αυτής πριν από 10 χρόνια.

Πίνακας 5.2 Ανέσεις αστικών και αγροτικών νοικοκυριών 1982-1999 (ποσοστά δείγματος)

Ανέσεις	Πόλεις					Διαφορά 1999 και 1982	Υπαίθρος					Διαφορά 1999 και 1982
	1982	1988	1994	1999	1999 και 1982		1982	1988	1994	1999	1999 και 1982	
1	Υδρευση	99,6	99,1	99,4	99,6	0	94,4	93,8	97,4	99,1	4,7	
2	Κουζίνα	98,5	98,7	98,8	99,4	0,9	93,7	90,9	93,7	97,4	3,7	
3	Αποχωρητήριο	-	93,7	96,5	96,9	3,2*	-	61	77	87	26*	
4	Ζεστό νερό	86,4	92,7	96,7	95	8,6	36,6	61,8	79,4	87,2	50,6	
5	Μπάνιο	87,1	93,3	97,0	98,1	11	42,1	63,2	82,2	90,9	48,8	
6	Ηλεκτρικό ρεύμα	99,9	99,6	99,6	100	0,1	98,4	99,2	99,3	100	1,6	
7	Τηλέφωνο	68,1	99,9	91	95,1	27	31,4	79,9	83,9	92,7	61,3	
8	Κεντρική θέρμανση	40,1	46,1	65,4	70,8	30,7	1,3	4,8	15,9	29,1	27,8	
9	Αυτοκίνητο	37,6	48,6	58,6	62,8	25,2	12,9	20,9	32,8	43,1	30,2	
10	Τηλεόραση	15,6	63,6	92,5	98,6	83	4,6	28,5	74,6	96,7	92,1	
11	Πλυντήριο	73,3	81,7	89,7	92,9	19,6	32,3	54,5	74,1	85,1	52,8	

*Διαφορά 1988 και 1999

Πηγή: ΕΟΠ

Σημαντικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Υπαίθρου έπαιξε η αλλαγή της διάρθρωσης του εισοδήματος. Ο πίνακας 6.3 έχει την διάρθρωση του εισοδήματος αγροτικών νοικοκυριών ξεχωριστά για τα άτομα άνω και κάτω των 65. **Στα άτομα άνω των 65** οι συντάξεις αυξήθηκαν σε σημασία από 32% σε 42%, οι κοινωνικές μεταβιβάσεις από 2% σε 6,5%, ενώ αντίστοιχα μειώθηκε το εισόδημα από γεωργικές δραστηριότητες από 22% σε 15%. Η εικόνα είναι ενός πληθυσμού που έχει αρχίσει να καθιστά ουσιαστική την συνταξιοδότησή του, με την έννοια ότι μπορεί πλέον να μην δουλεύει, αν δεν θέλει.

Στα άτομα κάτω των 65, η εικόνα είναι μιας διαφοροποίησης του εισοδήματος. Ο πρωτογενής τομέας δημιουργεί 24% του εισοδήματος (από 30%), ενώ αντίστοιχα έχουν αυξηθεί τα εισοδήματα από επιχειρήσεις (π.χ. εποχιακές τουριστικές, βιοτεχνίες), οι

μεταβιβάσεις και συντάξεις. Τα τεκμαρτά εισοδήματα (ιδιοκατοίκηση, ιδιοκατανάλωση) αποτελούν περί το 20% του συνολικού εισοδήματος και στις δύο ηλικιακές ομάδες. Εξηγείται έτσι το μεγάλο ποσοστό επισφάλειας που υπάρχει στις αγροτικές περιοχές, αφού το Ευ. Πάνελ ουσιαστικά αγνοεί ένα στα πέντε ευρώ του εισοδήματος των κατοίκων αγροτικών περιοχών.

Πίνακας 5.3 Διάρθρωση εισοδήματος (%), αγροτικά νοικοκυριά, 1988-99,

Πηγή προέλευσης εισοδήματος	Ατομα κάτω των 65			Ατομα άνω των 65		
	1988	1994	1999	1988	1994	1999
Μισθοί & Ημερομίσθια	23.3	20.6	24.9	9.5	6.1	7.3
Επιχειρήσεις	11.5	17.1	14.2	5.5	4.8	5.2
Αγροτικός τομέας	30.3	27.0	23.8	21.7	16.5	14.5
Συντάξεις	8.6	8.9	11.2	32.3	36.5	41.9
Μεταβιβάσεις	2.7	4.0	5.4	2.2	4.9	6.4
Τεκμαρτά	18.5	18.5	16.3	22.6	24.1	20.8
Άλλη	5.2	3.9	4.1	6.3	6.9	4.0
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100	100	100

Πηγή: ΕΟΠ

Όσον αφορά την **αποτελεσματικότητα των μεταβιβάσεων** (Πίνακας 6.4), εμφανίζεται η μεγάλη και διευρυνόμενη σημασία των συντάξεων ιδίως στον αγροτικό χώρο (μείωση οφειλόμενη στις συντάξεις από 10% ανήλθε στο 15%). Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η συμμετοχή των εξισωτικών παρεμβάσεων στον αγροτικό χώρο (5,2% το 1999, από 2,2), που είναι πολλαπλάσια των λοιπών κοινωνικών μεταβιβάσεων. Σαν αποτέλεσμα η συνολική βελτίωση της επισφάλειας στον αγροτικό τομέα είναι ουσιαστικά μεγαλύτερη από ό,τι στον αστικό (23,5% αντί 17,5%).

Πίνακας 5.4 Επισφάλεια σε αγροτικές και μη αγροτικές περιοχές στο 60% της διαμέσου

	Εισόδημα προ μεταβιβάσεων	Μείωση οφειλόμενη σε συντάξεις	Λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις	Εξισωτικές παρεμβάσεις	Συνολική μείωση
Μη αγροτικές περιοχές					
1988	27,3	13,5	1	0,2	14,7
1994	28,8	14,3	0,9	0,2	15,4
1999	30,5	15,9	1,1	0,5	17,5
Αγροτικές περιοχές					
1988	42	10,3	1,3	2,2	13,8
1994	50	12,1	1,5	2,8	16,4
1999	56	15,3	3	5,2	23,5
Σύνολο					
1988	31,5	12,6	1,1	0,8	14,5
1994	34,1	13,8	1	0,9	15,7
1999	36,1	15,8	1,6	1,5	18,9

Πηγή: ΕΟΠ

Τέλος, οι διαφορές στις δύο περιοχές, κυρίως όσον αφορά την ποιότητα αλλά και την ερμηνεία των στατιστικών στοιχείων, δικαιολογούν μια άσκηση να υπολογιστεί η

επισφάλεια ξεχωριστά σε κάθε μια περιοχή – χρησιμοποιώντας δηλαδή δύο διαφορετικές γραμμές επισφάλειας, μια για αστικές και μια για αγροτικές περιοχές. Πίνακας 5.5

Πίνακας 5.5 Επισφάλεια με μία και δύο γραμμές (60% της διαμέσου)

		Μη αγροτικές περιοχές	Αγροτικές περιοχές	Σύνολο
Μία γραμμή επισφάλειας	1988	12,6	28,2	17,0
	1994	13,4	33,6	18,4
	1999	13,0	32,5	17,2
Διαφορετική γραμμή επισφάλειας	1988	16,4	18,9	17,1
	1994	17,3	19,0	17,7
	1999	16,2	18,1	16,6
Διαφορά	1988	-3,9	9,3	-0,12
	1994	-3,8	14,7	0,75
	1999	-3,2	14,4	0,66

Πηγή: ΕΟΠ

Ο πίνακας 5.5 δείχνει ότι υπολογισμός με διαφορετική γραμμή του 60% της διαμέσου στις δύο περιοχές έχει το αποτέλεσμα να μειωθεί ριζικά η επισφάλεια στις αγροτικές περιοχές (στο 18%). Στις αστικές περιοχές το ποσοστό αυξάνεται από 13% (κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ) στο 16,2%. Τέλος το *συνολικό* ποσοστό επισφάλειας δείχνει μια μικρή μείωση (στο 16,6% από το 17,2%). Η σχετική επιβάρυνση του αγροτικού χώρου παραμένει αλλά είναι πολύ μικρότερη (της τάξης των 2 αντί 20 μονάδων), ενώ η χρήση δύο διαχωριστικών γραμμών αποκαλύπτει μικρές τάσεις περιορισμού της επισφάλειας.

Σε γενικές γραμμές η εικόνα των στοιχείων μάλλον συντείνει στην χρήση δύο γραμμών διαχωρισμού, αφού φαίνεται να προσομοιάζει με δύο κατανομές εισοδήματος μετατοπισμένες κατά ένα σχεδόν σταθερό ποσοστό, που μπορεί να οφείλεται σε τεχνικούς παράγοντες που έχουν να κάνουν με τα μεγαλύτερα προβλήματα μέτρησης του εισοδήματος στις αγροτικές περιοχές.

6. Μια πρώτη ανάλυση των στόχων.

Το Σχέδιο δράσης προτείνει την **επιδίωξη δέκα Εθνικών Κοινωνικών Στόχων, σε επτά κρίσιμους τομείς για την κοινωνική Ενταξη**, τέσσερις στόχοι για πτυχές της επισφάλειας, και από ένα σε άλλους έξι τομείς.

Α. Στόχοι επισφάλειας

1. **Έκταση Επισφάλειας.** Το συνολικό ποσοστό ατόμων σε επισφάλεια θα καλύψει την διαφορά που χωρίζει την Ελλάδα από τον μέσο όρο των ΕΕ-15, ως το 2010. Το μέσο πραγματικό εισόδημα των ατόμων σε επισφαλή κατάσταση θα αυξηθεί ως το 2010 *τουλάχιστον* κατά το ένα τρίτο.
2. **Βελτίωση θέσης επισφαλών.** Ενας στους τρεις από αυτούς που είναι *σήμερα* επισφαλείς, θα έχει διαφύγει τον κίνδυνο επισφάλειας το 2010, με βάση την σημερινή γραμμή.
3. **Επισφάλεια Ηλικιωμένων.** Θα μειωθεί στο ήμισυ η σχετική επιβάρυνση επισφάλειας για τους ηλικιωμένους άνω των 65 σε σχέση με τον μέσο όρο.

4. **Επισφάλεια Παιδιών.** Αποφασιστική αντιμετώπιση του θέματος της παιδικής φτώχειας. Ως το 2010 θα είναι καλύτερος από τον μέσο όρο των 7 καλύτερων χωρών στις ΕΕ-15.

Σημαντικότερο σημείο στους στόχους αυτούς είναι η βάση δεδομένων που θα χρησιμοποιηθεί για να κριθούν. Το 2002 στην Ελλάδα εφαρμόστηκε για τελευταία φοράς το Ευρωπαϊκό Πάνελ, το οποίο αντικαθίσταται από την μελέτη SILC. Μια σειρά μεγέθη μετρώνται με διαφορετικό τρόπο στις δύο μελέτες, ενώ η ακριβής αξία κρίσιμων δεικτών του SILC θα είναι γνωστή στα μέσα του 2004 το ενωρίτερο. Αρα πρέπει να αναζητηθεί τρόπος να διατηρηθεί η ουσία της επιδίωξης των στόχων, χωρίς αν αποτελεί εμπόδιο η αλλαγή μέτρησης, Δεδομένου ότι οι περισσότεροι στόχοι είναι *συγκριτικοί*, δεν αρκεί να είναι γνωστά τα χαρακτηριστικά της νέας έρευνας στην Ελλάδα, αλλά και σε όλες τις χώρες με τις οποίες γίνεται σύγκριση.

Για τον λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντική η εμπλοκή θεσμών διαλόγου και διαβούλευσης, όπως η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας στην συζήτηση και συγκεκριμενοποίηση των συγκεκριμένων στόχων οι οποίοι, αν το ζητούμενο είναι να διατηρηθεί η φιλοδοξία της στοχοθέτησης, ενδεχομένως να χρειαστούν προσαρμογή.

Για την επιτυχία των στόχων επισφάλειας, κρίσιμη είναι η επιτυχία στην επίτευξη των στόχων της πραγματικής σύγκλισης για την μεγέθυνση αλλά και την συνολική πρόοδο στην στρατηγική της Λισαβόνας. Για να εξετασθεί ο βαθμός φιλοδοξίας των στόχων εκπονήθηκαν 3 σενάρια και υπολογίστηκαν στα ατομικά στοιχεία της ΕΟΠ³.

Σενάριο Α- Ανάπτυξη και βελτίωση θέσης επισφαλών

Πραγματική σύγκλιση – σταθερή γραμμή επισφάλειας του 2002

	60%	50%
2002	17.25%	11.19%
2003	15.99%	10.34%
2004	14.74%	9.36%
2005	13.29%	8.05%
2006	12.03%	7.27%
2007	10.84%	6.52%
2008	9.95%	5.81%
2009	8.91%	5.28%
2010	7.61%	4.52%

Σενάριο Β – Εισοδος γυναικών στην αγορά εργασίας.

Όλα τα εισοδήματα της ΕΟΠ έχουν αρχικά έρθει στο 2002 υποθέτοντας την ίδια δομή και αυξάνοντας με την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των Εθνικών Λογαριασμών για την περίοδο 1999-2002. Στην συνέχεια για το 2003, 2004,...2010 η **απασχόληση των γυναικών εργάσιμης ηλικίας (19-59) αυξάνει κατά 2% ετησίως** (στο δείγμα αυτό

³ Προσπάθεια να αξιοποιηθεί το μοντέλο EUROMOD για την Ελλάδα απέβη άκαρπη.

ανάγεται σε 50-60 γυναίκες ετησίως) και μπαίνουν στην αγορά με τον ελάχιστο μισθό 150 χιλ. δραχμές το 2002 και αύξηση 4% ετησίως.

B1 Οι γυναίκες που μπαίνουν πρώτες είναι οι άνεργες από την μικρότερη προς την μεγαλύτερη ηλικία και συνεπώς μπορούν να ανήκουν σε επισφαλή ή μη νοικοκυριά. Για το λόγο αυτό το σενάριο αυτό δεν είναι και τόσο αποτελεσματικό (είναι όμως ρεαλιστικό) και μειώνει την επισφάλεια κατά 0.25 μονάδες ετησίως.

Ποσοστά επισφάλειας		
	60%	50%
2002	17.2%	11.2%
2003	17.0%	11.0%
2004	16.8%	10.8%
2005	16.6%	10.7%
2006	16.4%	10.5%
2007	16.2%	10.4%
2008	16.1%	10.3%
2009	15.9%	10.2%
2010	15.8%	10.1%

B2. Ωστόσο αν μπουν κατά προτεραιότητα οι άνεργες που ανήκουν σε φτωχά νοικοκυριά τότε προέκυψε ότι ως το 2010 το ποσοστό επισφάλειας θα μειωθεί **κατά 3.2** μονάδες δηλαδή περίπου 0.6 μονάδες το χρόνο.

Σενάριο Γ' – Απόδοση ασφαλιστικών νόμων.

Λαμβάνεται ως δεδομένο ότι οι ασφαλιστικοί νόμοι της περιόδου από το 1998 θα έχουν εφαρμοστεί σε 10 επιπλέον ηλικιακές ομάδες ως το 2010. Γίνεται διάκριση ανά τομέα.

1. **Ηλικιωμένοι αγροτικού τομέα:** Αντικατάσταση 10 ετών βασικής σύνταξης με κύρια σύνταξη ΟΓΑ -- Όλοι οι 65-75 ετών από 50 χιλ. περίπου δρχ σύνταξη εισπράττουν 100 χιλιάδες δρχ.

2. **Ηλικιωμένοι αστικού τομέα.** (1) Αντικατάσταση ατόμων 65- 75 ετών -- ή καμμία σύνταξη κάτω από 150 χιλ δρχ (ΙΚΑ+ΕΚΑΣ ή ΙΚΑ+TEAM) (2) 10 μονάδες αύξηση των γυναικών με δικιά τους σύνταξη

Μεταφορά πληθυσμού συνταξιούχων από αγροτικό πρὸς αστικό τομέα (κατά 100 χιλ συνταξιούχους προς ΙΚΑ)

3. **Εργαζόμενοι αστικού τομέα** --- αύξηση απασχόλησης όπως Β, (κατώτατος μισθός)

4. **Εργαζόμενοι αγροτικού τομέα** - αύξηση απασχόλησης όπως Β

Μεταφορά πληθυσμού εργαζομένων από αγροτικό προς αστικό τομέα -- μείωση αριθμού κατά 200 χιλ αύξηση στον αστικό

	Γραμμή 60%	Γραμμή 50%
2002	17.2	11.2
2010	11.5	7.1
Απόλυτη μείωση κινδύνου επισφάλειας σε μονάδες	-5.7	-4.1
Ποσοστιαία μείωση κινδύνου επισφάλειας	-33.2%	-36.9%

Το σενάριο αυτό, που είναι και το πλέον πιθανό, δείχνει ότι η στοχοθέτηση, αν και φιλόδοξη είναι εφικτή.

Πρός συζήτηση είναι η πλασίωση των εξελίξεων αυτών με μέτρα για την εγγύηση εισοδημάτων και άλλα μέτρα που στοχεύουν στην αναδιανομή.

5. **Σύγκλιση Υπαίθρου.** Θα μειωθούν αποφασιστικά οι διαφορές στο επίπεδο ζωής, λαμβάνοντας υπόψη οικονομικούς και μη παράγοντες, μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών ως το 2010, ώστε να γίνουν καλύτερες από την Μεσογειακή Ευρώπη.
 - Συζήτηση για τρόπους μέτρησης
 - Διαρθρωτικοί παράγοντες. Παραγωγικότητα πρωτογενούς τομέα. Διαφοροποίηση αγροτικού εισοδήματος.
 - Πρόοδος ΟΓΑ, αγροτικής εστίας.
 - Επενδύσεις Υγείας Πρόνοιας.
6. **Παιδιά – Μητέρες.** Κάλυψη των αναγκών για παιδική προστασία για όλες τις εργαζόμενες μητέρες ως το 2008.
 - Συνέχιση ΒΝ σταθμών. Φορολογικά. Μέτρα στην αγορά εργασίας
 - Συμφιλίωση εργασιακής και οικογενειακής ζωής.
7. **Αποτελεσματικότητα παρεμβάσεων.** Ριζική βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εισοδηματικών παρεμβάσεων μέσω της καλύτερης στόχευσης.
 - Δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών
 - Καλύτερη στόχευση
8. **Μακροχρόνια ανεργία.** Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας θα μειωθεί κατά το ένα τρίτο, και θα είναι καλύτερο από τον μέσο όρο της Μεσογειακής Ευρώπης.
 - **ΕΣΔΑ.**
9. **Προσπελασιμότητα ΑμεΑ.** Να υπάρχει ουσιαστική και *μετρήσιμη* πρόοδος στο θέμα της προσπελασιμότητας των ατόμων με αναπηρία – τόσο φυσικής πρόσβασης όσο και ψηφιακής προσπέλασης .
 - **Δράσεις δήμων.** Mainstreaming ΑμεΑ.
10. **Προαγωγή Υγείας.** Αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης κατά 2 χρόνια.
 - **Μέτρα για την Περίθαλψη.** Ποιότητα φροντίδας.
 - **Προαγωγή δημόσιας υγείας.** – μέτρα κατά του αλκοολισμού, καπνίσματος.
 - Οδικά ατυχήματα.